

YLIOPIPILASTUTKINTO-
LAUTAKUNTA

ÄIDINKIELI II,
ESSEEKOE
9.3.2009

Markku Laakso, *Elvis soutaa* (2007)
öljy kankaalle 90 x 130 cm

Ohje: Kaikki kirjoitustehtävät ovat tämän vihkon sivuilla 2–3. Osaan tehtävistä liittyy aineistoa, jota on hyödynnettävä tehtävänannon mukaan. Lue tehtävät, silmäile aineistot läpi ja valitse tehtävistä yksi. Tehtävät arvostellaan pistein 0–60. Kirjoita ehyt ja kielellisesti huoliteltu teksti. Sopiva pituus on 4–5 sivua. Teksti on **kirjoitettava puhtaaksi kuula- tai mustekynällä**. Valmiit otsikot on lihavoitu. Tarvittaessa anna kirjoituksellesi oma otsikko. Merkitse kirjoitustehtävän numero otsikon eteen. Jos valitset aineistotehtävän, tekstisi pitää olla siten ehyt, että lukija voi ymmärtää tekstisi, vaikka ei tunnekaan aineistoa. Aineistotehtävissä tulee viitata aineistoon.

KIRJOITUSTEHTÄVÄT

1. Rakkaus ja kuolema jonkin romaanin, näytelmän tai elokuvan teemana
2. **Mihin tarvitsemme Facebookia?**
3. Kirjoita aikamme voittajista ja häviäjistä. Aihetta voi käsitellä esimerkiksi koulutuksen, talouden, politiikan, median tai yhteiskunnallisen eriarvoisuuden näkökulmasta mutta myös yleisesti.
4. **Miksi Lähi-itään ei saada rauhaa?**
5. ”*Lukioiden oppilaskasteet ovat simputusta*”, kirjoitti eräs lukiolainen mielipidetekstissään syksyllä 2007. Mitä mieltä olet koulun aloittamisrituaaleista?
6. Mitä kilpaurheilu-uran jälkeen? Pohdi huippu-urheilijan elämäntilannetta urheilu-uran loputtua.
7. Suomalaisia moititaan erityisesti puhetavoiltaan epäkohteliaiksi, kun meitä verrataan esimerkiksi keskieurooppalaisiin. Pitääkö käsitys paikkansa?
8. Miten sivujen 4–5 runoissa on käsitelty musiikkia? Mitä ajatuksia runot sinussa herättävät? Kirjoita yhdestä tai useammasta runosta. Keksi oma otsikko tai ota otsikoksi **Runo puhuu musiikista**.
9. Pohdi todellisuuden ja mielikuvituksen suhdetta Joni Skiftesvikin novellissa *Musta lokki* (s. 6–9).
10. Onko nuorilla sananvaltaa koulussa? Kirjoita aiheesta kantaaottava teksti Mannerheimin Lastensuojeluliiton tiedotteen (s. 10–11) ja omien kokemustesi pohjalta.

11. ”Ikijää ja ikirouta sulavat, valkoiset vuorenhuiput katoavat, entiset umpijäätiköt lainehtivat sulana vetenä ainakin kesäisin. Tulviva vesi uhkaa ihmisiä tulevaisuudessa myös valtamerien matalilla rannoilla.” Näin kuvailee maapallon tulevaisuutta Jukka Ukkola reportaasissaan Suomen Kuvalehdessä 2.11.2007. Miten käy? Arvioi jäätiköiden sulamisen seurauksia sivujen 12–13 tietoaineistoa hyödyntäen.
12. Pohdi ihmisen ja koneen suhdetta Jarmo Lehdon kolumnin pohjalta (s. 14).
13. Katri Merikallio vertailee (s. 15) intialaista ja suomalaista kulttuuria. Miksi Suomessa – toisin kuin Intiassa – nuorten varhaista itsenäistymistä pidetään tärkeänä?
14. Erittele ja tulkitse Markku Laakson maalauksia (s. 1 ja 16).

*

AINEISTO TEHTÄVIIN 8–14

Markku Laakson maalauksia	1 ja 16
Runoja	4–5
Joni Skiftesvik: Musta lokki	6–9
MLL:n tiedote	10–11
Jäähyvät ikijälle ja Hyvästi jää -artikkelien tietolaatikat.....	12–13
Jarmo Lehto: Älykkäitten koneitten marssi	14
Katri Merikallio: Itsenäisty tai . . .?	15

Huom.! Tekstinäytteiden kieliasu on alkuperäisen julkaisun mukainen.

KEVYT MUSIIKKI

Keveästi taakkaa raskasta
kantaa kevyt, kevyt musiikki:
Mozart tai The Beatles,
Carl Orff, Lovin' Spoonful!
Raskasta on tietty hevi,
vaan jos vakavasta puhutaan
löytyy sitäkin hyllystä:
Beethoven, John Coltrane,
Bach tai Jimi Hendrix Experience!

Älkää unohtako tätä:
keveästi taakkaa raskasta
kantaa kevyt, kevyt musiikki!

Arto Melleri (2004)

BACH

särisevä gramofoni

Jokin
höyhenkevyt hivelee
läheisyyden kaarta.
Keskitetty käyrä
täyttyy ajattomuudella ajaton, täyttyvä.

Nyt, nyt juuri valmistuu
ornamentti. Kaaoksesta
puhkeaa
ikuisuutta.
Ja vapautetut linjat
kajahtavat
tyhjyyden kaikkeuteen.

Eva Wichman (1948)
Suom. Arvo Turtiainen

katson ikkunasta hämäläistä maisemaa,
kuuntelen radiosta Mozartia,
ja silti mielessä jokin kaipaus,
jonka nimi ei tarkkaan ole ikävyys, ei hämäryys,
ei halu, vaan hengen toteutumattomuus

Väinö Kirstinä (1984)

(1944)

Joulu! sanoivat sotamiehet rintamalla.
Rauha. Tulitauko. Saadaankohan viinaa?

Ja monessa paikassa saivat. Eivät
tosin kaikki. Mutta ne jotka saivat
saivat sitä enemmän. Ja alkoivat laulaa

Tipperarya tuolla
Fahne Hochia täällä
Kansainvälistäkin jossain
Jumala ompe linnamme kaikkialla
missä sotapiispa liikkui
Lili Marlenia melkein joka korsussa

Ja kun laulu päättyi
tuli kenraali Patton ja hirnahti:
Hei, mammanpojat, aletaanpas taas.

Arvo Turtiainen (1967)

Musta lokki

Seisoimme Heikin kanssa troolarin lämpöisessä kajuutassa ja katselimme kannelle, jossa isä ja Lemetti nostivat troolia merestä. Satoi tihkua ja tuuleskeli puuskina lounaasta. Kauempana, meren puolella, jossakin Artunmatalan päällä makasi sumuverho. Heikki oli käynyt huomauttamassa siitä jo monta kertaa isälle kannella, mutta isä oli kivahdellut kiireissään, että älä tule tänne palelluttamaan itseäsi, pysy siellä Markun kanssa sisällä, juokaa termospullosta kahvia. Meitä eivät sumupilvet säikyttele, meillä on paatissa tutkat ja AP-navigaattorit. Niin tiheää sumua ei keitä kasaan, etteikö kotiin osattaisi.

Heikki oli vähän nolona.

— Keneenhän tuosta pojasta on noin leuhka tullut, hän sanoi.

— Meren kanssa ei kannata uhitella. Minä sen tiedän, mutta poika ei näköjään tiedä. Ei ole lentänyt vielä musta lokki tarpeeksi läheltä.

Arvasin, että Heikillä oli mielessä joku vanha juttu, johon musta lokki liittyi. Ennen kuin ehdin kysymään, Heikki alkoi puhua. Puhuessaan hän hankasi hihansuulla kajuutan huurteista ikkunaa ja katsoi lähestyvää sumuverhoa.

Se oli kieltolain aikaa.

Pirtulaivat pyörivät ankkurissa aluevesirajan takana. Moottoriveneet ajoivat kylkeen ja lasti purettiin niihin. Ne ajoivat mantereelle. Siellä lasti myytiin moninkertaisella voitolla. Näidenkin vesien pirtulaivoista kulkeutui juomista Kuusamoja myöten. Ja sama aine myytiin moneen kertaan ennen kuin se oli jonkun mahassa. Ne jotka rikkoivat lakia, rikastuivat. Lakia kunnioittavat pysyivät köyhinä. Niinhän se on aina ollut.

Monien näiden seutujen äveriäitten sukujen rikkaus on peräisin niiltä ajoilta. Eräskin pytinki on pantu pirturahoilla pystyyn. Nimiä en viitsi mainita, mutta sen voin sanoa, että valtuustoissa ja rotareissa pirtumiehiä ja niiden lapsia istuu ja siellä ne paasaavat lakia ja oikeutta ja kauhistelevat nuorten holtittomuutta, kun ne juovat keskikaljaa ja ajavat valottomilla mopoilla.

Ja muutakin väärää tehtiin kuin pirtua salakuljetettiin. Miehiä katosi silloin paljon merellä. Läheskään kaikkia tapauksia ei edes tutkittu. Kaappasivat toistensa lasteja. Ei muuta kuin kuula kalloon ja kettinkiä jalkoihin ja mies yli laidan.

Minä kalastin kovasti niihin aikoihin. Meillä oli rahasta ja ruoasta tiukkaa. Lapset olivat pieniä, Lemetti, Erkki. . . sinun isäsi ei ollut vielä syntynyt. Asuttiin Vahtolan vanhalla puolella.

Toista sellaista syksyä minä en ole nähnyt. Satoi ja myrskysi viikkokausia, ei päivän tyventä välillä. Minä kalastin ulkosaaristossa ja asuin kalakämpissä, mistä milloinkin katon pääni päälle löysin. Myrsky repi verkot. Taivas, kuinka minua paleli, kun minä korjasin ja selvittelin niitä. Sitä perua tämä minun tauti onkin, ilman nitroja pääse liikkeelle ollenkaan. Ei ole sydämessä pumppausvoimaa ja ainakin puolet suonista tukossa, veri liian paksua, aina palelee, villahousut oltava kesälläkin.

Aluksi kalaa nousi. Minä suolasin sen sitä mukaa nelikkoihin. Sen kalantulon takia minä siellä sinnittelin, muuten olisin seelannut mantereelle, olisin ehtinyt ennen pahinta myrskyä.

Sitten kalantulo äkisti loppui ja minulle nousi kova kuume. Piru että minä olin huonossa kunnossa. Makasin kämpän laverilla ja vapisin niin, että hampaiden kalina kuului varmasti ulos asti. Väkisin väänsin itseni sen verran tolpilleni, että sain keiteteksi kalasoppaa ja lämmitetyksi merivettä, siinähan on niin vähän suolaa, että kyllä se juotavaksi kelpaa. Ryyppin sitä sellaisenaan, kun ei ollut pöönejä eikä teelehtiä enkä jaksanut poimia vatukan lehtiä. Minussa oli matoja, veri tuli molemmista päistä.

Makasin kolme päivää siinä kämpässä ennen kuin kuume hellitti niin paljon, että jaksoin hoiperrella rantaan katsomaan venettä. Vesi oli noussut ja nakannut veneen poikittain kivikkoon. Kyljessä oli reikä. Minua harmitti niin, että lysähdin siihen kivikkoon ja itkin ja voihkin. Menin kämppään ja näin naruvyyhden seinällä. Otin sen narun ja ajattelin, että taitaa olla Heikin vuoro tehdä kiikku. Et sinä ymmärrä, mitä se merkitsee eikä sinun tarvitsekaan. Ne olivat kovia aikoja ja monet pakenivat niitä sinne, mistä ei ole paluupilettiä. Minä seisoin kauan köysivyvyhti kourassa. Joku alkoi hokea pään sisällä, että heikot ne kiikkuja tekee, sinä et ole niitä miehiä ja muista että sinulla on eukko ja kaksi poikaa.

Nakkasin köyden nurkkaan enkä ole sen kerran jälkeen köysi kädessä niitä asioita miettinyt. Keräilin työkaluja ja menin takaisin rantaan ja aloin paukuttaa paikkaa veneen kylkeen.

Jostakin ilmaantui lokki tepastelemaan siihen viereen, kivikkoon. Se oli pikimusta. Säikähdin niin perhanasti. Ajattelin, että nyt on Heikin asiat huonosti, kun piru on pannut lintunsa liikkeelle. Sellainenkin nyt huvittavalta tuntuva ajatus jysähti mieleen, että se helvetti taitaa olla koksilämmitteinen, kun on lintukin yltä päältä hiilenpölyssä. Laivathan olivat siihen aikaan hiililämmitteisiä. Lämmittäjät ja trimmarit olivat yhtä mustia kuin se musta lokki.

Heitin lokille silakan. Se sieppasi sen nokkaansa ja lensi merelle. Minulle tuli helpottunut olo. Ajattelin, että voisin vielä pelastua.

Sain timperöityä veneen jonkinmoiseen kuntoon ja vaihdoin saarta. Pidin verkkoja saaren länsipuolella, jossa oli hyvän näköinen siikakari. Siitä ei noussut kuin jokunen simppu. Alkoi sataa räntää. Vesi käyttäytyi kummasti. Vuoroin se nousi, vuoroin laski. Tuuli pyöri, vaihtoi välillä suuntaa ja puhalsi kumoon suuria petäjiä saaren korkeimmalta kohdalta.

Minä voin tunnustaa sinulle, että vaikka minä olen ollut koko ikäni meren päällä ja saarissa, niin koskaan minä en ole pelännyt niin kuin silloin. Minusta alkoi tuntua, että mikään ei ollut kohdallaan. Luonto oli sekaisin ja merestä, myrskyn seasta ja tuulen puuskista alkoi kuulua outoja ääniä. Ne olivat kuin vanhan, haudan partaalla hoippuvan miehen mörinää, sitten yhtäkkiä kuin nuoren naisen kiljahtelua.

Minä seisoin sen kummun päällä, mistä ne petäjät olivat kaatuneet ja tuijotin taivaalle. Siellä ei näkynyt muuta kuin mustia myrsky- ja vesipilviä. Yhtäkkiä minä huomasin, että minä huudan. Hiljennä edes

sen verran tuulta, että minä pääsen Helmin ja poikien luo! minä karjuin. Eihän siitä tietenkään mitään apua ollut, piru vie, yltyi vain. Kalaa minä en enää saanut, enkä edes yrittänytkään. Vaikka olisin laskenut verkot suojan puolelle, niin myrsky olisi vienyt ne siitäkin.

Meni monta päivää, ainakin viikko. Se kämppä, jossa minä nukuin ja pidin tulta, oli hatara. Ruoka alkoi loppua ja kuume nousi taas. Makasin laverilla, menin jonkinmoiseen horrokseen. Minä en erottanut enää edes yötä päivästä. Aina kun raotin silmiä, niin kämpän ympärillä kohisi samalla tavalla. Minä aloin uskoa, että kuolema oli tulossa. Minä en ole koskaan ollut jumalanpilkkaja. Minä huusin Jumalaa avuksi. Minulla oli tuskaa joka puolella, päässä ja käsissä ja jaloissa ja mahassa. Minä rukoilin, että Jumala ottaisi tuskat ja kuumeen pois ja veisi minut kotiin.

Heräsin horroksesta siihen, kun oveen koputettiin. Pyörittelin itseni lattialle ja konttasin ja ryömin aukaisemaan. Oven edessä seisoj musta lokki. Hyvä jumala, miten minä säikähdin! Minä ajattelin, että nyt se oli tullut hakemaan minua. En minä kuole, mene pois! minä huusin sen mitä niillä voimilla pystyi huutamaan ja paukautin oven kiinni. Se koputti taas. Minä raotin ja yritin selittää, että se oli tehnyt aivan turhan reissun, en minä ollut siinä kunnossa, että minä vielä kinkeripiiriä vaihtaisin. Kun se vain katseli minua pirullisilla silmillään, minä karjaisin, että pirun puoli ei ole minun paikka! Varkautta ja huorintekoa ja pahempaakin ovat muut meidän kylällä harrastaneet, en minä! Viinaa olen aina juonut, kun olen saanut, mutta sehän ei ole synti. Jos on, niin silloin Paavali ja koko testamentin porukka ovat syntisiä, nehän vähän väliä joivat viiniä.

Kun lokki koputteli kolmannen kerran oven takana, minä en jaksanut enää huutaa sille. Minä vain sanoin, että pelasta sinä hiililintu minut, hae minulle apua.

Kuinka kauan minä nukuin siinä lattialla, oven edessä, sitä minä en tiedä. Kun heräsin, vieressä seisoj outo mies, jolla oli tummat, paikatut vaatteet. Se raahasi minut laverille, sytytti tulen piisiin ja keitti kuumaa juomista. Sitä ja jonkinlaista kalalientä tai suurusta se syötti minulle niin kuin syötetään pikkulasta. Se pani kätensä tuonne niskan taakse ja kohotti sieltä ja toisessa kädessä oli lusikka, jolla se nosteli ruokaa minulle suuhun. Yritin selittää sille vaivoistani, mutta se ei sanonut sanaakaan. Huomasin, että musta lokki seisoj piisin vieressä. Enää en pelännyt sitä. Mies ynähteli jotakin linnulle.

Kun olin nukkunut ja heräsin, mies ojensi minulle kupin. Siinä oli lääkkeen lemu. Minä join sen. Se maistui pahalla. Taas minä nukuin. Näin sekavia unia meristä ja linnuista, mutta minä tunsin unen läpi, että sairaus alkoi hellittää ja kipu ja kuume pakenivat. Minä hikoilin kovasti.

Herättyäni tuijotin kämpän kattoon ja odotin, että mies tuo taas kupin suun eteen ja lokki tiirailee sieltä lattialta. Mutta miestä ja loppia ei näkynyt kämpässä. Minusta tuntui, että jaloissa oli voimaa. Nousin varovasti jalkojen päälle. Ensin ne pettivät, vähitellen ne alkoivat kantaa. Toikkaroin kämpässä ja ulkopuolella. En löytänyt miestä enkä loppia.

Ilma oli kaunis. Vaikka oli kylmä, aurinko paistoi ja näkyvyys oli hyvä. Tuuli puhalsi lännestä. Korjailin venettä parempaan kuntoon, nostin sitten vähät tavarani veneeseen ja seelasin mantereelle.

Tulin maininneeksi ihmisille mustasta lokista ja oudosta miehestä. Minua ei tietenkään otettu todesta. Nauroivat ja sanoivat, että nyt sinä kerrot Heikki kuumehoureitasi, hyvä kuitenkin kun elävänä selvisit.

En minä viitsinyt erikoisemmin inttää niiden kanssa, vaikka tiesin, että kaikkea muuta se lokki ja mies olivat kuin houreita.

Kun Heikki oli lopettanut, kysyin Heikiltä, oliko hän nähnyt sitä outoa miestä jälkeinpäin. Ihmeekseni Heikki vastasi, että voi veikkoset, monta kertaa.

— Aina sillä miehellä on eri vaatteet yllään, mutta minua se ei hämää. Minä tunnen sen vaikka tuhannen ihmisen joukosta.

— Mistä sinä sen tunnet?

— Silmistä minä sen äijän tunnen. Ne silmät kun on nähnyt, niitä ei unohda koskaan.

— Jos se oli pirtumiehiä, minä ehdotin. — Sinähän sanoit, että se oli pirtuaikaa. Jos se oli tullut piileksimään sinne saareen.

— Eivät ne olleet pirtumiehen silmät, Heikki naurahti. — Itsekin olen pirtua lipittänyt ja peiliä katsellut. Kyllä minä tiedän, miltä pirtumiehen silmät näyttävät.

Joni Skiftesvik, *Suolamänty* (1988)

MLL:n nettikysely: lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksissa vielä parannettavaa

Harrastukset antavat lapsille tärkeitä kokemuksia vaikutusmahdollisuuksista ja osallisuudesta. Kouluissakin lapsia kuullaan, mutta oppilaiden osoittamiin epäkohtiin ei aina tartuta. Lapsiasiavaltuutetun mielestä koulu voisi olla lasten osallistumisen foorumi.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula korostavat lapsen oikeuksien päivänä lasten osallistumisen ja kuulluksi tulemisen oikeutta. Lapsilla on YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen sekä oman perustuslakimme mukaan oikeus ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

MLL selvitti nettikyselyllä, miten suomalaiset lapset ja nuoret kokevat vaikuttamismahdollisuuksiensa toteutuvan koulussa ja harrastuksissa. MLL:n yhteistyössä IRC-Gallerian kanssa toteuttamaan nettikyselyyn vastasi 10 420 lasta ja nuorta eri puolilta Suomea.

MLL:n nettikyselyyn vastanneista 83 % koki, että heidän mielipiteensä otetaan huomioon harrastuksissa ja toimintaa suunnitellaan yhdessä ohjaajan kanssa. 97 % vastaajista kertoi valinneensa harrastuksensa itse. Joka viides vastaajista kuitenkin kertoi, ettei hänellä ole yhtään harrastusta. Avoimissa vastauksissa tärkeimmät syyt harrastusten puuttumiseen olivat rahan puute ja harrastusmahdollisuuksien vähäisyys omalla asuinpaikkakunnalla.

Noin puolet vastanneista (47 %) sanoi, että oppilailta on vaikutusvaltaa kouluissa tehtäviin päätöksiin. 44 % koki, että opettajat arvostavat oppilaiden mielipiteitä. Kuitenkin vain 28 % vastaajista oli sitä mieltä, että oppilaiden osoittamiin epäkohtiin tartutaan. Koulussa nuorilta kysytään useimmin mielipidettä kouluruoasta sekä koulun retkistä ja tapahtumista.

Perusopetuslakiin lisättiin kuluvan vuoden aikana oppilaskuntaa ja sen tehtäviä koskeva säännös. 93 % yläkoulua käyvistä vastaajista ilmoitti, että koulussa toimi oppilaiden valitsema oppilaskunnan hallitus. Alakoululaisista samoin ilmoitti 48 %. Hieman alle puolet peruskoululaisista näki, että oppilaskunnan hallitus pystyy vaikuttamaan erittäin tai melko hyvin koulun asioihin.

Ei isoja alueellisia eroja

Kyselyn tuloksissa ei ollut merkittävää eroa suurten kaupunkien ja pienten paikkakuntien välillä. Maakunnittain parhaat arvostukset vaikuttamismahdollisuuksistaan antoivat Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan lapset ja nuoret. Maakuntavertailussa hännänhuippuja olivat Kymenlaakso ja Pohjanmaa.

Ikä lisää vaikutusmahdollisuuksia. Merkittävä muutos tapahtuu yläkoulun jälkeen: lukiolaiset ja ammattikoululaiset arvioivat vaikutusmahdollisuutensa selvästi paremmiksi kuin ylä- tai varsinkaan alakoululaiset.

Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä

MLL haastaa aikuisia antamaan nuorille mahdollisuuksia tehdä itse ja saada kokemuksia vaikuttamisesta ja osallisuudesta jo ihan pienestä. Lapset ja nuoret tarvitsevat kasvaessaan kokemuksia siitä, että heitä kuullaan ja he saavat vaikuttaa. Lapsilla ja nuorilla on mielipiteitä, ja he haluavat vaikuttaa omiinsa ja ympäristönsä asioihin. Kun jo lapsuudessa oppii, että omilla mielipiteillä on merkitystä, osallistuu aikuisenakin helpommin yhteisiin asioihin esimerkiksi äänestämällä.

Osallisuus tarkoittaa, että lapset ja nuoret asettavat itse tavoitteita, keskustelevat, tekevät päätöksiä ja kantavat vastuun tekemisistään. Kun nuoret saavat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, kuten asuinympäristöönsä, harrastusmahdollisuuksiinsa tai kouluunsa, he kasvavat kantamaan vastuuta. Osallisuus kasvattaa kiinnostusta yhteisiin asioihin ja ehkäisee syrjäytymistä.

Suurin este lasten ja nuorten osallisuudelle löytyy aikuisten asenteista. Aikuisten on syytä pysähtyä kuuntelemaan lasten ja nuorten mielipiteitä niin kotona, koulussa, muissa kunnan palveluissa kuin vapaa-ajallakin. Lasten ja nuorten näkemysten huomioon ottamiseen velvoittavat, paitsi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, myös Suomen perustuslaki ja nuorisolaki.

Lapsiasiavaltuutettu: Koulusta lasten osallistumisen foorumi

Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula muistuttaa, että lapset ovat oman arkensa parhaita asiantuntijoita ja lasten tärkeysjärjestys voi olla erilainen kuin aikuisten. Lasten osallistuminen vaatii aikuisilta aikaa ja asennemuutosta.

Maria Kaisa Aula korostaa koulua lasten osallistumisen ympäristönä. — Koulu voi toimia hyvänä esimerkkinä yhteisöstä, jossa lasten mielipiteet huomioidaan. Samalla koulu voi tarjota kanavan lasten kuulemiselle myös kotikunnan ja asuinalueen asioissa. Myös yhteiskuntaopetusta tulee muuttaa arvokeskusteluun ja vaikuttamiseen aktivoivaksi, Aula toteaa.

— Koulu on nyt kovin tieto- ja suorituspainotteinen. Osallistuvampi koulu tukisi paremmin lasten kokonaisuhyvinvointia. Tähän liittyy lasten oman tiedon arvostaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä kasvu yhteisön jäseneksi, Maria Kaisa Aula muistuttaa.

Perustiedot MLL:n kyselystä

Kysely toteutettiin nettikyselynä MLL:n Nuortennetissä 2.–8.11. ja IRC-Galleriassa 6.–8.11. Kyselyyn saatiin 10 420 vastausta 7–20-vuotiailta lapsilta ja nuorilta 365 kunnasta. Vastaajien määrä korreloi lasten lukumäärään varsinkin suurissa kaupungeissa. 95 % vastaajista oli 12–17-vuotiaita. Vastaajista 81,1 % (N 8451) oli tyttöjä ja 18,9 % (N 1969) poikia.

Lisätietoja:

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Lisätietoa Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta
www.mll.fi/toiminta/lapsen_oikeuksien_edistaminen

http://www.mll.fi/ajankohtaista/tiedotteet_ja_uutiset/?x41088=226812
(20.1.2008)

Jäähvyäiset ikijälle

► Pohjoisen napa-alueen ilmasto on lämmennyt viisi astetta sadassa vuodessa. Lämpeneminen jatkuu: aste vuoteen 2020 mennessä, kaksi seuraavan kolmenkymmenen vuoden kuluessa ja kolme vuoteen 2080 mennessä.

Ilmastonmuutosta seuraavan kansainvälisen tiedeyhteisön ja Arktisen neuvoston ACIA-tutkimuksen mukaan merijäät ovat hupenneet viimeisen kolmen vuoden aikana 14 prosenttia eli nopeammin kuin 30 edellisenä vuonna yhteensä.

Grönlanti on 2 600 kilometriä pitkä saari, jonka pinta-ala on 2,2 miljoonaa neliökilometriä. Pinta-alasta 81 prosenttia on mannerjäätä, yhteensä noin 1,7 miljoonaa neliökilometriä eli mannerjäätikkö on viisi kertaa Suomen kokoinen. Paksuimmas-

sa kohdassa jäätä on kolme kilometriä. Grönlanti on pohjoisen pallonpuoliskon suurin pysyvästi jään ja lumen peitossa oleva alue. Jos koko Grönlannin jääpeite sulaisi, merenpinta nousisi jopa seitsemän metriä.

Pohjois-Grönlannin kesä saattaa Tanskan ympäristöministeriön tietojen mukaan lämmetä sadassa vuodessa 6–10 astetta.

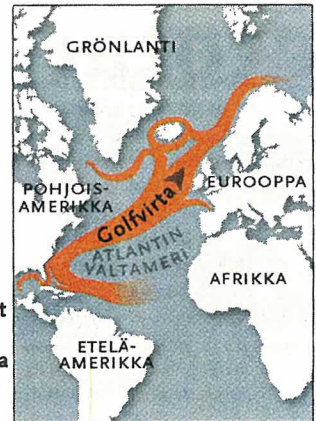
Grönlannin mannerjäätiköt pysyivät vakaina 1950-luvulle asti. Tanskan ja Grönlannin Geologian tutkimuskeskuksen mukaan jääpeite ohenee nykyisin paikoitellen lähes kymmenen metriä vuodessa. Kolmen viime vuoden aikana pelkästään länsijäätikköä on hupennut reunoilta 12 kilometriä. Esimerkiksi Ilulissatissa Kangiavuonon reunoilla

mannerjää oli vuonna 1850 peräti 26 kilometriä kauempana kuin nykyisin.

Grönlannissa asuu 56 000 ihmistä, joista tanskalaisia on vajaat 7 000. Neljä viidestä grönlantilaisesta asuu nykyään taajamissa, jonne heitä alettiin siirtää rannikon pienistä kylistä 1960-luvulla. Nykyään kylät tyhjenevät siksi, että sähkö on kallista ja matkat kyliin maksavat liikaa.

Grönlannin ulkomaankaupasta yli 95 prosenttia perustuu kalastukseen.

Golf-virran muutokset ovat edelleen suuri arvoitus. Länsi- ja Pohjois-Eurooppaa lämmittävä Golf-virta on osa Atlantin kiertoliikettä: se tuo lämmintä ja suo-

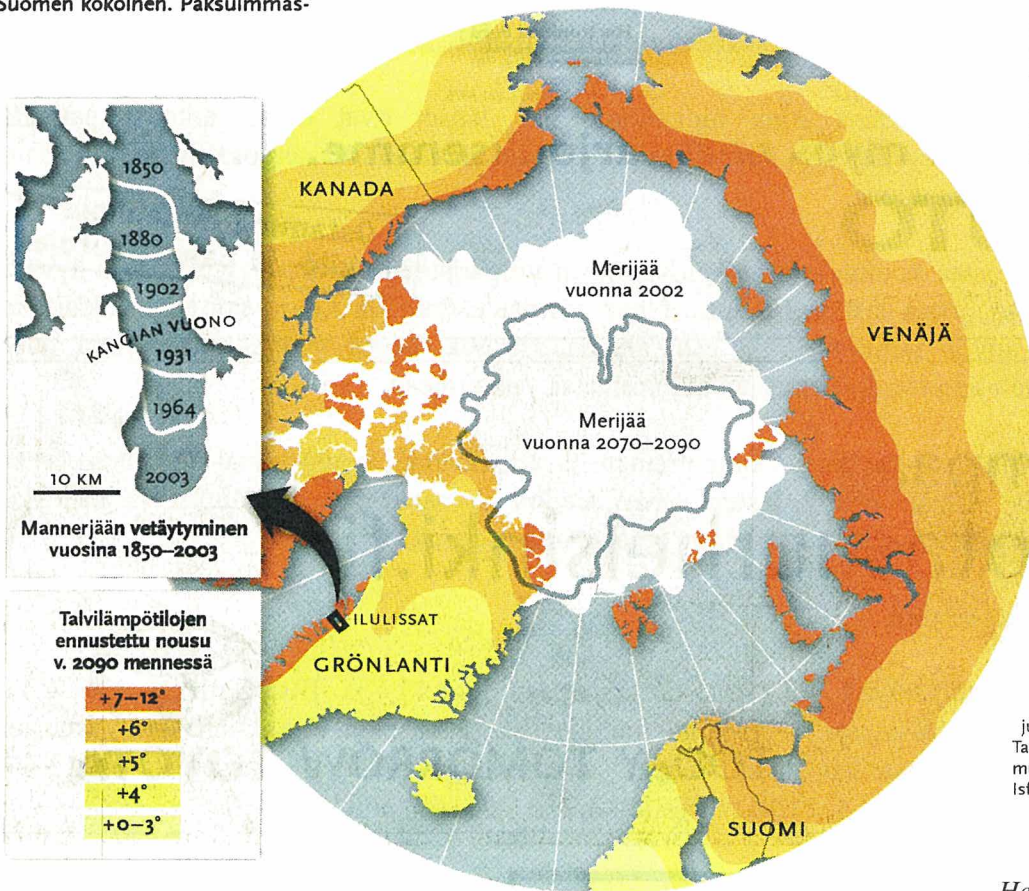

laista vettä pohjoiseen ja vie kylmää vettä etelään.

Jo nyt on havaintoja Golfvirran heikkenemisestä. Ilmasto-malleilla ei kuitenkaan vielä pystytä ennustamaan, millaiset muutokset pysäyttäisivät Golfvirran kokonaan. Eräitten mallien mukaan Golf-virta alkaisi hidastua vuoden 2010 jälkeen ja sitä kautta ilmaston lämpeneminen pohjoisessa hidastuisi. Ilmasto saattaa alkaa jopa jäähtyä.

Jäätiköiden sulaminen ja lisääntyneet sateet ovat joka tapauksessa tuoneet aikaisempaa enemmän makeaa vettä Pohjois-Atlantille, minkä seurauksena kylmän suolaisen veden pohjaan vajoaminen on hidastunut. Esimerkiksi jäätiköiden alla sijaitsevien merialueiden suolapitoisuus on laskenut 40 vuoden aikana tasaisesti ja selvästi.

► Lähteet: ilmasto.org; Arktisen neuvoston Arctic Climate Impact Assessment-raportti eli ACIA. YK:n ympäristöjärjestö Unepin pohjoisten elinolosuhteiden muutoksia käsittelevät raportit. Tanskan ja Grönlannin ympäristöministeriön julkaisut. Tanskan Polarcenterin julkaisut. Tanskan ja Grönlannin geologisen tutkimuskeskuksen julkaisut kuten Ilulissat Isfjord, Et verdens arvområde.

Helsingin Sanomat 3.7.2005

Tulvanvaara

► Mikäli IPCC:n ennusteet merenpintojen noususta pitävät paikkansa, äkillistä hyökystä ei ole lähivuosikymmeninä näköpiirissä. Jos kuitenkin veden nousu alkaa ylittää metrin, monet alavat rannikot ja saaret uhkaavat jäädä veden valtaan. Se voi varsinkin Bangladeshissa, Vietnamissa ja eräin paikoin Afrikassa johtaa ympäristöpakolaisuuteen.

Suomessakin metrin nousu vedenpinnassa valtaisi takaisin maannousun kuivaamia alueita varsinkin Pohjanmaalla – teoriassa se merkisi noin sadan vuoden takaisen rantaviivan paluuta, eivätkä monen rannikkokaupungin toritkaan pysyisi kuivina. Alle viiden metrin korkeudella merenpinnasta Suomessa asuu noin 135 000 ihmistä.

Papua-Uuden-Guinean Carteretsaarilla on jo päätetty siirtää tuhat asukasta rannikolta turvaan. Tuvalun saarivaltio Tyynellämerellä on sopinut Uuden Seelannin kanssa kaikkien 11 000 asukkaansa turvaan pääsystä tarvittaessa.

Muun muassa Alankomaissa ja Yhdysvalloissa merennousu otetaan huomioon rakennusten ja siltojen suunnittelussa. Alankomaista suuri osa on jo nyt patojen suojaamana merenpinnan alapuolella, ja Yhdysvalloissa muun muassa laajoilla alueilla Floridassa on varaa veden nousuun vain runsaalla metrillä. Maailman 19 suurimmasta kaupungista 12 sijaitsee rannikoilla, ja niiden useimpien alla on metrotunneleita ja muita kaivauksia.

IPCC on raportissaan laskenut, että jos merenpinta nousee 25 senttimetriä, sen aiheuttamien vahinkojen kustannukset 2020-luvulla ovat yli viisi miljardia euroa vuodessa ja 2080-luvulla jo lähes 12 miljardia euroa. Jos ilmastonmuutosta pystytään tehokkaasti hidastamaan, vielä 2080-luvulla selvittää alle kahden miljardin vuosivahingoilla. ■

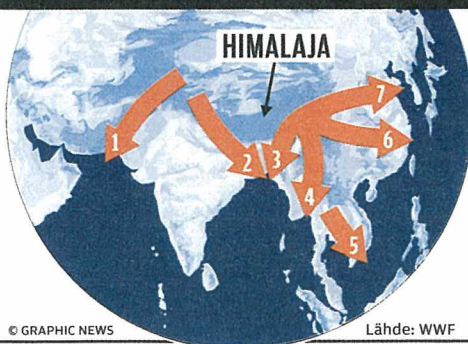
SUURIMMAT ASUKSMÄÄRÄT ALLE 5 METRIN KORKEUDELLA MERENPINNASTA

MAA	TUHATTA ASUKASTA
Kiina	57482
Bangladesh	43367
Intia	31829
Vietnam	26943
Indonesia	21117
Yhdysvallat	16792
Thaimaa	10844
Brasilia	9492
Japani	9256
Egypti	5813
Filippiinit	5445
Britannia	3653
Myanmar	3892
Malesia	3029
Alankomaat	9566
Venäjä	3869
Saksa	2896
Meksiko	2743
Australia	2686
Italia	2116
Taiwan	1996
Ranska	1739
Azerbaidžan	1723
Belgia	1521
Kambodža	1486
Kamerun	1475
Argentiina	1446
Pakistan	1445
Etelä-Korea	1384
Sri Lanka	1352
Pohjois-Korea	1302
Iran	1246
Kuuba	1190
-----	-----
Suomi	135

Lähde: World Resource Institute/ Maapallon suurimmat jäätiköt

VEDENPAISUMUS

► Kun Himalajan vuoriston jäät sulavat, ne vaarantavat jopa miljardin ihmisen elämänmenoa melkein puolen Aasian alueella. Tulvat ja maanvöyrymät uhkaavat seitsemän Himalajalta alkavan suuren joen rantoja.

- 1 Indus
- 2 Ganges
- 3 Brahmaputra
- 4 Salween (Thanlwin)
- 5 Mekong
- 6 Jangtse
- 7 Keltainenjoki

© GRAPHIC NEWS

Lähde: WWF

Älykkäitten koneitten marssi

Jarmo Lehto

Mihin joutuisimme ilman ajattelevia koneita? Sähköhammasharjassakin on digitaalinen kojetaulu, jonka avulla osaat harjata hampaasi. Ajatteleva kone huolehtii, etteivät hampaat putoa suusta niin kuin analogisena aikana.

Yksi vaaran paikka digitaalisissa hammaspyykkissä on: jos kello tilittaa, kone ei anna lupaa lopettaa.

Oma sähköharjani on jo puolitoistavuotias, siis auttamatta vanhentunutta mallia. Vehjeitä ostaessani ihastuin tietoon, että harja antaa merkin, kun olen tarpeeksi jynssännyt purukaluston kutakin osastoa. Ihastus vaihtui pian vihastukseksi: harjaksen omapäinen ja jatkuva nytkähtely alkoi ärsyttää.

Noista kahdesta harjamallista uudempi taitaa sittenkin olla parempi, koska sen kustietokoneen (langattoman kaukonäytön) voi sulkea harjaamisen ajaksi kaappiin, pois näkyvistä.

Hyvä esimerkki ihmisen puolesta ajattelevasta tekniikasta on myös tekstinkäsittelyohjelma.

Kun suollan tekstiä kotitietokoneeni (tai

KOLUMNI

työkoneeni) word-ohjelmalla, kone tekee temppejujaan pyytämättä ja tilaamatta. Se ennakoii minun haluavan jotain, jota en todellakaan halua.

Jos aion jäsentää tekstiä ranskalaisin viivoin, kone päättääkin lykätä siihen sisennyksiä. Jossakin vaiheessa ohjelma voi muuttaa viivojani nylypyröiksi, jotka eivät ollenkaan kuuluneet suunnitelmiini. Numeroinnista-kin saa kirjoittaja näpeilleen.

Kun pääsen tuskaisen urakkani päähän ja yritän päivätä tekstini, ohjelma pukkaa oma-aloitteisesti ruutuun amerikkalaistyypin päiväyksen. En minä eurooppalaisena ihmisenä sellaista halua.

Vaikka yritän tapella vastaan, joudun tunustamaan, että kone pitkälti määrää, miten kirjoitan. Toisin päin kommentosuhde ei toimi.

Nykyisten autojen ajattelevista tietokoneista kuuluu "hauskoja" tarinoita.

Yksi on ajanut autolla, josta tietokoneen mukaan puuttui pyörä. Toinen huristeli kulkuaus renkaalla, joka oli mukamas puhki.

Kolmannelle tietokone toivotti vakavasta moottorivriasta, kun ainoa vika oli siinä toivottavassa tietokoneessa.

Erään asiantuntijan mukaan moni "vika" voi kadota autosta, kun sammuttaa moottorin ja ottaa hetkeksi avaimen pois virtalukosta. Samalla periaatteellahan me kotioloissa korjaamme tilitanneita tietokoneita ja digibokseja.

Digitistä puheen ollen, kotitelkkarimme tekstityks temppeuli päiväkausia. Suomennos ilmaantui kaikille kanaville, mutta osasta tekstirivejä puuttui vasemmasta reunasta neljännes. Harkitsin jo laajennusosan rakentamista telkkarin vasempaan laitaan, mutta vika kaikkosi yhtä salaperäisesti kuin oli tullutkin.

Nyt koputan puuta ja odotan jännityksellä, millaista äimistelyn aiheetta ajatteleva digiteknologia seuraavaksi antaa.

Edellä mainitut esimerkit ovat johdantoa insinöörin suureen unelmaan, niin sanottuun "älykkääseen kotiin".

Älykkäässä kodissa on esimerkiksi ajatteleva ja jääkaappi, joka tarpeeksi tyhjennyttyään tilaa kaupasta lisää ruokaa.

Kapinahenkeäkin on. Tulevaisuudentut-

kija Mika Pantzar on huomauttanut, että näkemys älykkäästä kodista on kodin perusfilosofian vastainen.

Kodin pitäisi Pantzarin mielestä olla paikka, jossa ihminen saa vimmaisen tehoajattelun keskellä olla oma itsensä ja tehdä virheitä. Saliinko ajatteleva kone tai älykäs koti meidän epäloogisen käyttäytymisen?

Konealyn ohjaama koti voi olla myös haavoittuva.

Jos ajatteleva jääkaappi toimii kuin digiboksi, voi työstä kotiin palaavaa odottaa pihalla tuhat tonnia jauhelihaa. Entä millainen hullumyly kotona alkaa, jos sähkötkatkeavat ja jääkaapin järki seisoo?

Kirjoittaja on Salon Seudun Sanomien toimituspäällikkö.

jarmo.lehto@sss.fi

Itsenäisty tai ...?

Esikoinen pakkaa tavaroitaan ja tekee muuttoa pois kotoa. **Mieliala** on ristiriitainen: on jo aika lähteä, sanoo järkevä suomalaisäiti sisälläni. Toinen ääni kyselee, mikä vimma meillä suomalaisilla on olla niin kamalan itsellisiä.

Intiassa eläessäni ihmettelin naapureitani. Vanhat vanhemmat pyörittivät pikku kauppaa, ja kaupan takana vaatimattomassa omakotitalossa elivät vanhan parin lisäksi perheen kaksi aikuista poikaa vaimoineen ja lapsineen. Yksi miniöistä oli huippupalkkainen hammaslääkäri, toinen opettaja. Pojat olivat molemmat insinöörejä. Kaikki kävivät töissä, mutta kenellekään ei tullut mieleen muuttaa asumaan yksin, tai edes ydinperheensä kanssa.

"Näin on paljon mukavampaa ja helpompaa", selitti kuvankaunis hammaslääkäri keikutellessaan vuoden ikäistä lasta sylissään. Lapset hoituvat, ruokaa laitetaan yhdessä, telkkaria katsotaan kimpassa ja aina on kotona joku, jonka kanssa vaihtaa päivän kuulumisia.

"Miksi minä haluaisin olla yksin", hän ihmetteli.

HELSINGISSÄ joka toisessa huushollissa asuu yksi ihminen. Hän laittaa ruoan yksin ja katsoo telkkariansa yksin. Kuulumisensa hän vaihtaa kännykän välityksellä, jos vaihtaa. Varmasti monella on laajakin ystäväverkosto ja vilkas seuralämä, mutta monella ei ole.

Meidän silmissämme jo opiskelijan pitää asua omillaan ja pärjätä yksin. Muualla maailmassa on selvä, että nuori on osa perhettään kunnes oikeasti itsenäistyy. Espanjassa opiskelijoista 69 prosenttia asuu kotonaan, meillä viisi prosenttia.

Ja sitten me ihmettelemme, miksi niin moni opiskelija masentuu ja ahdistuu: rahat eivät riitä, pitää käydä töissä, opinnot jäävät kesken tai venyvät. Tutkimukset osoittavat, että juuri toimivat sosiaaliset verkostot ovat kaikkein tehokkain keino ehkäistä masennusta. Eikö perhe olisi näistä verkostoista se luontevin?

JOS NYT YRITTÄISIN selittää intialaisille naapureilleni, miksi lapseni muuttaa pois kotoa, vaikka ei ole pakko, en usko että keksisin mitään erityisen hyvää syytä.

Voisin yrittää selittää, että meillä pidetään jotenkin nolona sitä, jos 21-vuotias asuu yhä kotona ja että itsenäistyminen on meistä suomalaisista tosi tärkeää. Muutenhan voisi vaikka... Niin mitä?

En usko että intialainen naapurini ymmärtäisi. Enkä taida ihan ymmärtää itsekkään. ■

Katri Merikallio

► Kolumnisti on SK:n toimittaja.

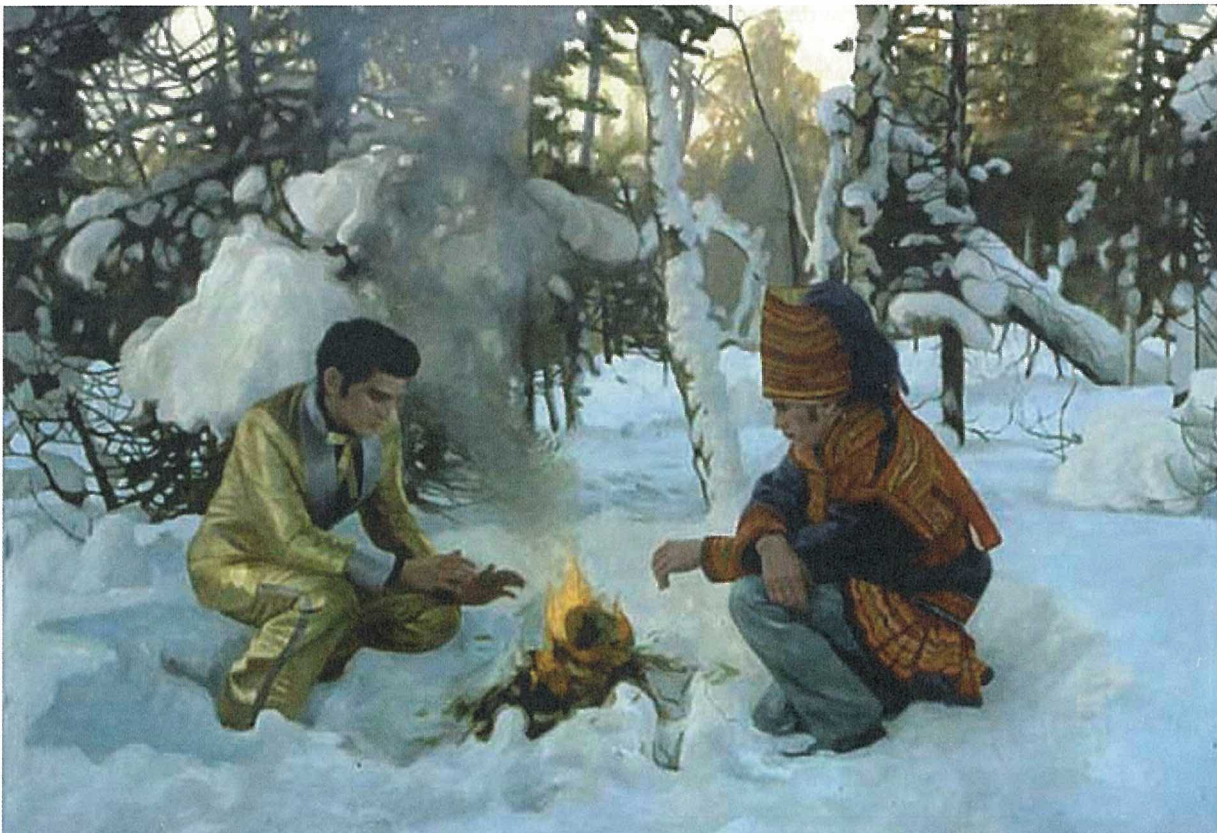
Eikö perhe olisi verkostoista luontevin?

Katri Merikallio
Suomen Kuvalehti 36/2007

Markku Laakso, *Lapintyttö ja Elvis kelolla* (2007)
öljy kankaalle 135 x 200 cm

Markku Laakso, *Lapinpoika ja Elvis* (1998)
öljy kankaalle 140 x 200 cm